

**Stefan Jakobielski, Włodzimierz
Godlewski, Małgorzata
Martens-Czarnecka, Stanisław
Medeksza, Karel Innemee, Dżamal
M. Idris**

**Stara Dongola. Miasto
średniowieczne VIII-XVII w.**

Informator Archeologiczny : badania 16, 324-326

1982

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Wyposażenie grobowe i inne szczegóły obrządku pogrzebowego dowodzą chronologii neolitycznej odkrytych grobów. I tak np. ceramika grobowa podobna jest do ceramiki "stołowej" z lokalnej osady, badanej w toku kilku sezonów. Nadal obserwować można wyraźną koncentrację pochówków na obrzeżach północnej i południowej części osady, przy czym nie występuje one w centralnej partii pagórka pozabawionej pozostałości osadniczych, którą próbuje się interpretować jako neolityczny kraal dla bydła w porze deszczowej.

W celu zdobycia materiałów do studiów nad geomorfologią stanowiska wykopano 6 innych sondaży, usytuowanych na osi N-S pagórka i nie zawierających materiału kulturowego.

STARA DONGOLA

Miasto średniowieczne VIII-XVII w. Śródziemnomorskiej UW

Polska Stacja Archeologii
w Kairze

Badania prowadził zespół pod kierownictwem dr Stefana Jakobielskiego /Zakład Archeologii Śródziemnomorskiej PAN/; dr Włodzimierz Godlewski /Muzeum Narodowe w Warszawie/, dr Małgorzata Martens-Czarnecka /ZAS PAN/, dr inż.-arch. Stanisław Kędeksza /Polska Stacja Archeologii Śródziemnomorskiej UW w Kairze/, Karel Innebec /Uniwersytet w Leidzie - Holandia/ oraz inspektor Sudańskiej Służby Starożytności, Dżamal K. Idris. Finansowała: Polska Stacja Archeologii Śródziemnomorskiej UW w Kairze. Szesnasty sezon badań: luty-marzec 1982.

Badania wykopaliskowe i prace dokumentacyjne obejmowały 4 stanowiska w obrębie obszaru miejskiego Starej Dongoli:

1. Kościół na planie Krzyża. W 1982 roku wznowiono eksploatację tej budowli, monumentalnej ruiny kościoła o charakterze mauzoleum wzniesionego na planie centralnym. Jest to największy dotychczas znany obiekt sakralny /około 40 x 45 m/ odkryty w Nubii. Poprzednie badania części wschodniej i środkowej kościoła miały miejsce w latach 1969-1974. W obecnej kampanii odsłonięto i udokumentowano południowo-zachodnią część budowli z głównym wejściem /zaopatrzoną niegdyś w dwu-skrzydłowe drzwi/ prowadzącym od południa poprzez dostawiony westybul /interpretowany dotychczas jako wieża/. Szczegółowa analiza kontekstu archeologicznego pozwoliła na przesunięcie datowania

objektu na wiek X. Uzyskano także dalsze dane dla ostatniego okresu użytkowania budowli, jej przebudów oraz stopniowego zniszczenia. Odkryto i udokumentowano kilkanaście elementów architektonicznych /zwalone kolumny, kapitele/ we wnętrzu budynku. Część z nich pochodzi z niezachowanej galerii nad transeptem. Stwierdzono użytkowanie kościoła w schyłkowym okresie chrześcijańskim, gdy znajdował się on już w stanie częściowej ruiny. W warstwach zasypu nad westybulem południowym odkryto późne pochówki dzieci.

Udokumentowano także znajdujące się w warstwach fundamentowych budynku relikty tzw. Kościoła o Posadze Kamiennej z VII wieku /Południowo-wschodnia część tego monumentalnego, pięcionawowego założenia została przebadana przez Polską Ekspedycję w 1973 r./ . Stwierdzono dalszy przebieg zewnętrznej ściany południowej z wejściem oraz układ murów naosu. Potwierdzono uzyskane wcześniej dane dotyczące przebudowy tego kościoła.

2. Stanowisko AX: W 1982 r. podjęto prace wykopaliskowe na nowym stanowisku AX, usytuowanym w zachodniej części komu A - uważanego za centrum miasta obwiedzionego murami. Badano tu późnośredniowieczne relikty zabudowy arabskiej. Odkopano część budowli publicznej o nieznanym przeznaczeniu, wzniesionej z cegły suszonej /około 14,3 x 16 m/, złożonej z centralnego pomieszczenia na planie kwadratu z obejściem wokół. Zachodnia część budynku została później przebudowana na typowe, dwuizbowe założenie mieszkalne z dziedzińcem /dom Y/, pochodzące prawdopodobnie z XVII wieku. We wschodniej części wykopu wykonano głęboki sondaż, który pozwala mniemać, że uwarstwienia post-chrześcijańskie sięgają wysokości około 4,5 m. Innym wynikiem tych badań jest ustalenie wcześniejszego wykorzystania tej części komu jako stajni dla dużej ilości koni.
3. Mury Miejskie: W 1982 r. prowadzono prace dokumentacyjne nad ustaleniem przebiegu Murów Miejskich okalających Kom A od strony wschodniej, północnej i północno-zachodniej. Badano najpóźniejszą fazę fortyfikacji wzniesionych zapewne na miejscu starszych /z okresu chrześcijańskiego/. Udokumentowano mury z cegły suszonej, zaopatrzone na narożnikach w szereg obronnych bastii, pochodzące z okresu XVI/XVII wieku. Stanowią one dowód na istnienie jeszcze w tym okresie ufortyfikowanego miasta arabskiego.
4. Tzw. Meczet: Kontynuowano prace dokumentacyjne i wykopaliskowe tego unikalnego obiektu, który służył jako chrześcijańska reprezentacyjna królewska budowla z salą tronową zanim został w początkach XIV wieku zamieniony na muzułmańskie miejsce kultu. Sondaż w pomieszczeniu 14 przyniósł w wyniku potwierdzenie datowania budynku na wczesny okres klasyczny chrześcijański: VIII-IX wiek. Sondaże na klatce schodowej pozwoliły ustalić trzy fazy jej użytkowania. Kontynuowano prace dokumentacyjne waleisami ściennych,

znajdujących się we wnętrzu głównej sali /tronowej/ oraz badania wątków murów. Opracowano szczegółowy plan zniszczeń i rozwarstwień murów i sklepień w ramach gromadzenia dokumentacji do projektu rekonstrukcji budowli.

Członkowie Ekspedycji brali także udział w dokumentowaniu rozpoczętych w tym sezonie przez misję Sudańskiej Służby Starożytności badań wykopaliskowych na terenie nekropoli muzumańskiej w Starej Dongoli. Badania te m.in. potwierdziły przypuszczenie o lokalizacji cmentarzy chrześcijańskich na tym samym terenie.

WIELKA BRYTANIA

ROCKS WOOD
Parafia: Withyham
Hrabstwo: East Sussex

Polska Akademia Nauk
Instytut Historii Kultury
Materialnej
Uniwersytet w Durham
Departament Archeologii

Badania prowadzili: doc.dr hab.
Janusz Ostojca-Zagórski /IHKE
PAN/ i dr Anthony Harding /Uni-
wersytet w Durham/. Finansował
Uniwersytet w Durhan. Pierwszy
sezon badań.

W ramach umowy o współpracę podpisanej między Instytutem Historii Kultury Materialnej PAN a Uniwersytetem w Durham przeprowadzono w br. badania weryfikacyjno-sondażowe i wstępne prace wykopaliskowe na stanowiskach archeologicznych z południowej Anglii /mikroregion Weald/. Badaniami sondażowo-weryfikacyjnymi objęto kilka stanowisk datowanych wg dotychczasowych ustaleń na mezolit, neolit i wczesne fazy epoki brązu. Uzyskane dane pozwoliły częściowo na weryfikację dotychczasowych danych, jak i dostarczyły materiałów do datowań C-14.

Wstępne prace wykopaliskowe prowadzono natomiast na nowoodkrytym stanowisku archeologicznym położonym na wysoczyźnie wysoko ponad doliną rzeczna w miejscowości Rocks Wood. Analiza położenia topograficznego odkrytego przez nas stanowiska pozwoliła na stwierdzenie, iż mamy tu do czynienia z typowym dla południowej Anglii elementem osadniczym, a mianowicie sezonowym schroniskiem skalnym /rock-shelter/. W trakcie wstępnych prac badawczych rozpoznano obszar o powierzchni 1,5 ara. W trakcie badań uzyskano stosunkowo liczny materiał zabytkowy reprezentowany głównie przez fragmenty narzędzi krzemienych, w tym także kilka fragmentów narzędzi mikrolitycznych oraz drobne, mało charakterystyczne ułamki naczyń. Szczególnie interesujące jednak było odkrycie we wnętrzu schroniska skalnego stosunkowo dobrze zachowanego